

Šluknovsko

Projekty studentů Přírodní školy 2014



Ten kraj už je blízko a já cestu znám...

... jde úbočím skal a lučinami tam..." zpívali jsme si na našich cestách v divupném, trochu zapomenutém, ale o to krásnějším a zajímavějším kraji na severu Čech. Letos cesta našich studentských výzkumů vedla do okolí Krásné Lípy, kde jsme se dva týdny věnovali nejen zdejším sociálním problémům, ale i bohaté historii a vzácné přírodě.

Tak to naše osmileté gymnázium dělá již jednadvacátý rok - v červnu se ze školních lavic vypravíme do „školy života“ – ven do přírody, města nebo místních komunit, děti si vyberou, jakému tématu se chtějí věnovat, a pak již pozorují, mapují, ptají se, filmují. A jaký je výsledek toho všeho se můžete dočíst v tomto časopise.

Dozvíte se třeba, jak naši kluci a holky tvořili divadlo s krásnolipskými Romy, jak se liší pohled na Šluknovsko v médiích a u běžných obyvatel, jaké tajemství skrývají staré hřbitovy, nebo to, jaké technické památky v kraji určitě stojí za to navštívit. Dočtete se tu ale například i o tom, kde a jací měkkýši se ukrývají ve vodních nádržích, i to, jak poutní místo nebo třeba stará říční terasa ovlivnily krajinu.

Pokud vás tyto články zaujmou, můžete najít plnou verzi výzkumných zpráv na školním webovém archivu. Tam najdete i krátká videa o tom, jak takové expediční výzkumy probíhají.

Kraj Šluknovska je opravdu krásný a rádi se do něj budeme vracet. Pokud je i Vaším domovem, těšíme se na další setkání. A pokud jste zdaleka, neváhejte a vydejte se ho navštívit. Určitě nebudete litovat.

Mgr. František Tichý

ředitel Gymnázia Přírodní škola

PŘEHLED PRACÍ REALIZOVANÝCH V RÁMCI PROJEKTU „EXPEDICE ŠLUKNOVSKO 2014“

1. I mrtví hovoří – odraz historie na náhrobcích a dokumentace hřbitovní kultury na Šluknovsku

Richard Sladký, Františka Simonová, Lukáš Kekrt, Jakub Grosman, Štěpán Řehák, Ema Dvořáková, Jiří Slapnička, Sophie Skýpalová. Konzultant: RNDr. Marek Matura, PhD.

2. „Divoký sever?“ Sociální aspekty života na Šluknovsku: Média a realita

Pavel Šimon, Kristýna Volfová, Timea Pražáková, Kamila Semotánová, Alice Janíková, Adam Weiner, Hermína Motlová. Konzultanti: PhDr. Jaroslav Najbert, Mgr. Linda Langerová, Matouš Bičák

3. Technické památky Šluknovska

Martin Kekrt, Václav Šňupárek, Matěj Horák, Matyáš Kapic, Martin Liška, Šárka Vohralíková, Ellen Pražáková. Konzultant: Ing. Mgr. Petr Martiška

4. Průzkum vodní malakofauny

Johana Simonová, Filip Nehasil, Eliška Tichá, Bára Kadlecová, Jáchym Hurtík, Ondra Mišina, Miloš Halda. Konzultant: Mgr. Anežka Koutníková, Mgr. Ondřej Simon

5. Krajina v okolí obce Jedlová, Křížové hory a hradu Tolštejn v Lužických horách

Matyáš Kadlčík, Samuel Šulc, Filip Bartůšek, Ondřej Halama, Jakub Koutník, Adam Bartůšek, David Steklý, Ondřej Roch, Kryštof Bouřil. Konzultant: Mgr. František Tichý

6. Cesta k Romům

David Kubec, Dominika Adamcová, Marek Adamec, Amos Didunyk, Lucka Kolínová, Ester Jančaříková, Jonatán Vnouček. Konzultant: MgA. Magdalena Bartáková, PhDr. Vítek Novotný

I MRTVÍ HOVOŘÍ

Odras historie na náhrobcích a dokumentace hřbitovní kultury na Šluknovsku

Letošní Expedici jsme strávili v nejsevernější části České republiky, tedy na Šluknovsku. Během návštěvy tohoto regionu na nás zapůsobily svou atmosférou místní hřbitovy. Podoba náhrobků, jejich proměna v čase, informace o lidských osudech v epitafech či zastoupení německých a českých jmen na náhrobcích z různých dob - to vše by nám mohlo umožnit netradiční pohled na historii. Proto jsme se rozhodli, že se tomuto tématu budeme v rámci Expedice věnovat.

Celkem jsme v průběhu června 2014 navštívili 10 hřbitovů v devíti obcích v okolí Krásné Lípy a Míkulášovic (mapa). Abychom zachytili současný stav hřbitovů, pořídili jsme na každém z nich orientační plánec (v měřítku 1:300 nebo 1:600), fotodokumentaci a slovní popis členění hřbitova. Vedle toho jsme si na každém hřbitově vybrali přibližně deset hrobů pro detailní dokumentaci, která obnášela nákras náhrobku, přepis nápisu na náhrobku a pořízení fotografií. Výběr náhrobků jsme prováděli na místě tak, abychom našli odpovědi na následující otázky:

1. *Odkazují nápisy na náhrobcích k nějakým historickým událostem, vypovídají o životě zemřelého, nebo jsou neutrální (tj. sdělují nám pouze jména a data)? Co vše se dá z nápisu na náhrobku vyčíst?*

Soustředili jsme se především na několik historických událostí (prusko-rakouská válka 1866, první světová válka 1914-1918, druhá světová válka 1939-1945, odsun německy mluvícího obyvatelstva po druhé světové válce, sametová revoluce v roce 1989). Předpokládali jsme, že tyto události se nějakým způsobem odrazí v nápisích na náhrobcích. Zajímalo nás také, kolik informací se z jednotlivých náhrobků o zesnulém dozvíme, z dle se bude v průběhu času měnit množství informací, které jsou na náhrobcích uvedené.

2. *Objevují se na jednotlivých náhrobcích jednotlivé architektonické a dekorativní prvky, které je spojují v prostoru nebo v čase?*

Snažili jsme se najít spojitost mezi časovým obdobím, kdy hroby vznikly, a místem, kde se nacházejí, a množstvím drobných architektonických prvků na náhrobcích.



Obr. 1



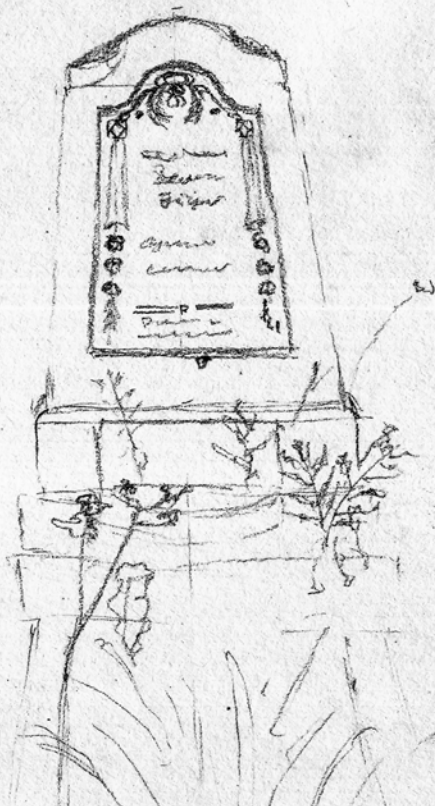
Obr. 2

3. *Z matrik víme, že mnoho dětí umíralo v nízkém věku. Objevují se na hřbitovech hroby dětí mladších jednoho roku? Jestli ne, kde jsou pohřbené, co se s nimi stalo?*

Z prohlížení matrik Šluknovska jsme nabyli dojmu, že zde umíralo velké množství dětí v útlém věku. Zajímalo nás, kolik hrobů malých dětí najdeme, a jestli se budou od ostatních hrobů na hřbitově odlišovat.

Odpověď na první otázku lze zobecnit tak, že čím jsou hroby mladší, tím méně informací nám náhrobky o zemřelém poskytují. Například na náhrobku z roku 1866 (Obr. 1) jsou kromě jména, data narození a úmrtí uvedeny i hodnost zemřelého, jeho příslušnost k určité vojenské jednotce

Hermann Jäger 1886 - 1944 SNĚŽNÁ R3



a dále i místo narození a úmrtí. Ve srovnání s tím můžeme na náhrobku z druhé světové války (Obr. 2) najít pouze jméno, datum narození a úmrtí a hodnot zemřelého a na náhrobcích ze současné doby obvykle jen datum narození a úmrtí a jméno zesnulého (Obr. 3). Na náhrobku ze druhé světové války je uvedený také krátký veršovaný text. Podobné texty se objevují napříč historickými obdobími a jedná se o opakujiící se citáty z knih, především z Bible, či krátké smuteční básně.

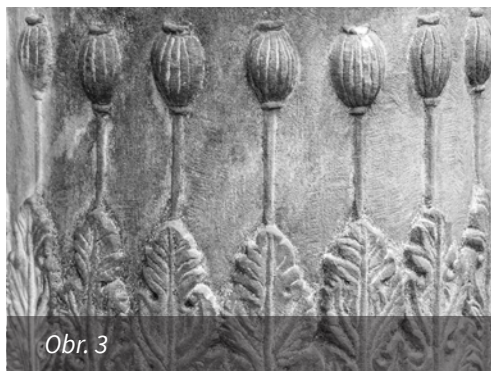
Architektonických, a zejména dekorativních, prvků, které se na náhrobcích ve vybrané oblasti systematicky opakují, jsme našli celou řadu. V celé zkoumané oblasti se na náhrobcích často vyskytují motivy makovic (Obr. 4), dubových listů, olivových ratolestí či palmových listů (Obr. 5) a to při značné tvarové bohatosti náhrobních kamenů. Výskyt zdobných prvků se v čase mění, například nejstarší výskyt motivu makovice byl zaznamenán na náhrobku z roku 1799 a nejmladší na náhrobku z roku 1918. Podobně tomu je i u palmových listů, jejichž nejstarší exemplář byl z roku 1826 a nejmladší z roku 1934.

Obecně můžeme říct, že náhrobky postupem času o zdobné prvky přicházejí, mizí tvarová bohatost náhrobních kamenů a jejich vzhled se celkově zjednodušuje. Co se u současných a mladších hrobů objevuje nově, jsou realistické „sladkobolné“ motivy jako obrázky holubic v mracích či různá zátěší. Toto zdobení bývá povětšinou provedeno gravírováním na leštěnou plochu náhrobku. Celkově to znamená, že moderní (rozuměj relativně mladší a současné) náhrobky jsou si mnohem více podobné než náhrobky starší.

Počty dětských hrobů se na základě našich pozorování jeví výrazně menší, než bychom očekávali podle matričních záznamů. Příčinou tohoto rozporu může být skutečnost, že dětské hroby nebyly v mnoha případech opatřeny náhrobkem z kamene, a proto poměrně rychle zanikly. Od ostatních hrobů se dětské hroby odlišovaly hlavně svou velikostí. Zároveň se na většině hřbitovů nalézaly blízko sebe v jedné řadě nebo jako samostatná skupina hrobů.

Myslíme si, že i mrtví k nám mohou promlouvat, stačí jim jen dokázat naslouchat.

Richard Sladký (18)



Obr. 3



Obr. 4



Obr. 5

DIVOKÝ SEVER?

Média a realita života na Šluknovsku

Co vám přijde na mysl jako první, když se řekne Šluknovský výběžek? Zřejmě by to ve většině případů byla slova jako „sociální problémy“, „cikání“, „nezaměstnanost“, „kriminalita“. A proč? Šluknovský výběžek je takovou uzavřenou „krabicí“, na kterou se zbytek republiky dívá zpovzdálí a často nekriticky přijímá zprávy z médií. My jsme se naproti tomu rozhodli víko krabice pootevřít a přesvědčit se, zda je život na Šluknovsku opravdu tak nesnesitelný, jak ho prezentují média.

Hlavním cílem naší práce bylo porovnat, do jaké míry se mediální obraz shoduje s realitou každodenního života na Šluknovsku, resp. v konkrétních lokalitách Krásná Lípa a Šluknov. Vzhledem k tomu, že zachycení reality každodenního života je metodologicky náročný úkol, přemýšleli jsme nad tím, jaký způsob získávání informací použít. Zvolili jsme dotazníkový průzkum zacílený na veřejnost a dále na pracovníky neziskových sdružení pro pomoc sociálně vyloučeným obyvatelům a na pracovníky orgánů státní správy a samosprávy.

Na základě dotazníkového šetření jsme dospěli k názoru, že navzdory negativnímu mediálnímu obrazu se většina obyvatel ve svém městě cítí dobře. Respondenti ale zároveň uvádějí, že velkým problémem regionu jsou sociálně slabí obyvatelé, v rozhovorech často označovaní jako „nepřizpůsobiví“. Běžně jsme se setkali s tvrzením, že tito „nepřizpůsobiví“ zneužívají sociální dávky, páchají trestnou činností, jsou hluchí a že jsou to „zkrátka cikáni“ a jediným řešením je vystěhovat všechny pryč.

Z dotazníků a rozhovorů jsme získali různé, často protikladné, pohledy na situaci na Šluknovsku. Z tohoto důvodu pro nás bylo obtížné se v názorech zorientovat a udělat si konkrétní, uchopitelnou,



představu, jak to na Šluknovsku vlastně vypadá. Hledali jsme vztahové nebo věcné souvislosti, ale většina našich, mnohdy bouřlivých, diskuzí končila beznadějným závěrem, že situace je „hrozně složitá“. Jednoznačně jsme se však shodli na tom, že je nutné přistupovat kriticky ke všem radikálním názorům, ze kterých vyplývá, že sociálně slabí občané si za své problémy mohou sami. Podle slov



pracovníků místních sociálních institucí se sice lidé často do problémů vlastní vinou dostávají, ale jejich zoufalé situace pak využívají členové majoritní společnosti, podnikatelé s byty, drogoví dealeri, lichváři a provozovatelé heren, a u nich pak končí peníze ze sociálních dávek.

Z rozhovorů s různými lidmi, od starostky Šluknova, přes streetworkery, až po znepokojené občany, jsme si odnesli zjištění, že místo demonstrací a ozbrojených policistů by regionu pomohl opravdový zájem vlády a podpora místních iniciativ, které se sociálně vyloučenými lidmi dlouhodobě pracují. Kdyby se změnila legislativa (jak žádají vládu starostové zdejších obcí), vytvořila pracovní místa a podporovali se aktivní lidé v neziskových organizacích, možná by se v budoucnu Šluknovsko v médiích objevovalo jako ráj turistů a ne jako centrum sociálních nepokojů.

Pavel Šimon (16), Kristýna Volfová (18)

Sociální vyloučení a "ztracená generace"

Sociálně vyloučení jsou lidé, kteří se z důvodů, jež jsou zpravidla mimo jejich kontrolu, nemůžou účastnit běžných aktivit naší společnosti. Často jsou to lidé, kteří nemají dostatek peněz, protože nemají stálé zaměstnání. Většinová populace se vůči nim uzavírá. Jejich situace zneužívají např. drogoví dealeri nebo lichváři. Znepokojící je zejména situace mladých lidí pocházejících z takových rodin. Často jsou drogově závislí, v budoucnosti nevidí žádnou perspektivu, vyrůstají bez pozitivního vztahu k práci a jejich rodiče jim nenabízejí dostatek pozitivních vzorů. Místními jsou označováni za "ztracenou generaci".

HISTORICKÉ PAMÁTKY ANEB VÝZNAM TECHNOLOGIE

Technické památky Šluknovska

Šluknovský výběžek se nachází v oblasti postižené 2. světovou válkou, která se podepsala i na místních technických památkách a stavbách obecně. Proto jsme se rozhodli vybrané technicky zajímavé památky - mosty, akvadukty, rozhledny, mlýny - zdokumentovat a podělit se o zjištěné informace s veřejností pomocí karet vybraných objektů na webovém portále technickepamatky.cz

Jelikož jsme se zajímali o více druhů staveb najednou, musela se naše skupina rozdělit na několik podskupin. Každá podskupina si vybrala jeden druh staveb, o kterém zjistila co nejvíce informací, a důkladně se také s daným typem objektů seznámila. Během jednoho z expedičních večerů se pak skupiny navzájem podělily o své poznatky.

Jedna z podskupin se specializovala na důležitý úkol: vytváření 3D fotografií. Členové této skupiny měli speciálním způsobem nafotit každý objekt tak, aby se fotografie daly spojit a při pohledu na výslednou fotografii vytvořily prostorový efekt.

Většina námi vybraných objektů byla v poměrně přístupných, avšak od sebe velmi vzdálených



lokalitách. K některým jsme se ale museli brodit přes potok a podobně.

U objektů jsme zjišťovali jejich rozměry, materiál použitý ke stavbě a styl stavby, například u rozhleden jsme měřili výšku pomocí podobnosti trojúhelníka. Pokud to bylo možné, sepsali jsme i stručnou historii popisovaných objektů.

Pomocí skic a 3D fotografií jsme zdokumentovali celkem 18 objektů (6 mostů, 6 rozhleden, 4 mlýny a 2 akvadukty) ve Šluknovském výběžku a v přílehlém Německu a získané informace zpracovali do karet, které jsme nahráli na výše zmíněný web technickepamatky.cz. Karty objektů byly k vidění také na výstavě, jež proběhla v infocentru Krásné Lípy.

Martin Kekrt (17), Matěj Horák (19)



ŠNEČKU ŠNEČKU, VYSTRČ RŮŽKY...

Průzkum vodní malakofauny

Když procházíte krajinou Šluknovského výběžku, nebo krajinou obecně, většinu z vás ani nenapadne prohledávat rákosí u rybníků, nánosy bahna ve vyschlé tůni uprostřed lesa nebo se brodit v holinách uprostřed jezírka a hledat tam vodní měkkýše neboli šneky. My ale nejsme „většina“, a tak jsme přesně tohle udělali. Jak jinak totiž můžeme zjistit, na čem závisí výskyt vodních měkkýšů? A tak jsme se v holinách a často po bradu ve vodě brodili rybníky a máchali kolem sebe kuchyňskými cedníky a sítě.

Jak se vlastně takoví šneci zkoumají? Nejdříve jsme si zjistili, jaké vlastnosti mají šneci, kteří se

podle nás a podle Luboše Berana, předního českého malakologa a našeho odborného konzultanta, vyskytují ve zkoumané oblasti. Na základě těchto informací jsme si uvědomili, co by mohlo ovlivňovat jejich výskyt a kde je tedy máme hledat. Potom jsme si museli obstarat náčiní a seznámit se s metodami, které malakologové používají při výzkumu. Naše práce tedy měla hodně podobný charakter jako odborné práce.

Při práci v terénu dostal každý člen skupiny samostatnou činnost (např. měření chemicko-fyzikálních parametrů vody, určování druhů vodních měkkýšů, popis lokality...). Po příchodu na



lokalitu, což byl většinou rybník, jsme v první řadě začali sběrem měkkýšů. Stanovená doba na sběr byla dvacet minut, a to bez ohledu na počasí nebo místní podmínky. Šneky jsme začali sbírat po obvodu rybníku, někdo se brodil ve vodě, jak nejdále to šlo, a sbíral šneky z bahna na dně, někdo je sesbírával z rákosí nebo z řas u okraje. Když jsme po dvaceti minutách dokončili sběr, začal každý měřit a zaznamenávat data z oboru, na který byl zaměřený.

Pokud už nebyla lokalita pojmenovaná z dřívějšíka, dali jsme jí jméno, a to buď podle toho, co nacházelo v jejím okolí, nebo podle našich vlastních zážitků spojených s tímto místem. Tak např. Koňský rybník nedostal svůj název kvůli koním, ale kvůli velkému výskytu Pijavky koňské. A Eliščin rybník přišel ke svému jménu díky Elišce, která objevila zvláštní druh řasy, po níž měl rybník růžovou barvu.

Takto jsme čtrnáct dní chodili do terénu a zkoumali šneky. Zmapovali jsme celkem 27 lokalit po celém Šluknovském výběžku. Našli jsme 17 druhů vodních a 5 druhů suchozemských plžů, a to v 4 472 exemplářích. Nejzajímavější byl nález točenky kulovité, která se ve Šluknovském výběžku nalézá vzácně a kterou jsme našli pouze v jedné lokalitě, v odtoku z Rybništěského velkého rybníka. Mlžů jsme sesbírali 1 219 kusů. Nejhojněji byla zastoupená hrachovka, které jsme našli 5 druhů.

Díky našemu výzkumu jsme se dozvěděli spoustu nových a zajímavých informací a naučili jsme se systematicky pracovat i spolupracovat ve skupině.



Eliška Tichá (16)



KRAJEM TOLŠTEJNSKÉHO PANSTVÍ

Krajina v okolí obce Jedlová, Křížové hory a hradu Tolštejn v Lužických horách

Krajina v okolí Jedlové je neobyčejně zajímavá a specifická svou krásou. Můžete zde najít do výše se tyčící zříceniny hradu Tolštejn, zaniklé stoly a doly, zaniklé části vesnic i krásné aleje podél cest... Proto se naše skupina Krajina 2014 rozhodla o tomto nesmírně zajímavém místě zjistit více a to z hlediska biologie a geologie, a prozkoumat i místní zástavbu a sakrální stavby.

Adam Bartůšek (14)

Botanika

Náš botanický průzkum se týkal krajiny v okolí obce Jedlová a hradu Tolštejn. Ve zkoumané oblasti se vyskytovala hlavně buková společenstva a smrkové monokultury. (Na hoře Jedlová rostla především buková společenstva, níže byly smrkové a smíšené lesy. Na Křížové hoře rostly také buky a smíšené lesy a byly tam vysázené lipové aleje. Pod hradem Tolštejn rostl malý smíšený les a pod ním se rozprostíraly lady a louky.)



Na zkoumanou oblast jsme nahlíželi z hlediska ekologické stability a indexu změny. Ekologická stabilita je index, který nám určuje, jak je daná lokalita stabilní a jak původní je porost v dané lokalitě. Zjistili jsme, že nejvíce stabilní jsou bučiny a smíšené lesy na svazích hory Jedlová a kolem hradu Tolštejn. Nejméně stabilní jsou naopak louky okolo obce Jedlová a vesnice vedle hradu Tolštejn. Nízkou ekologickou stabilitu mají také smrkové monokultury v okolí hory Jedlová.

Zabývali jsme se také tím, jak se krajina změnila od roku 1820. Zjistili jsme, že v okolí hory Jedlová a vesnice Jedlová se krajina nezměnila. Zato na

Křížové hoře a okolí se krajina měnila dvakrát až třikrát. Stejně tomu bylo na hradě Tolštejn. Zaměřili jsme se i na to, jak se krajina měnila a vyvíjela. Původně zde byly převážně bukové lesy, které lidé vykáceli a vysadili místo nich smrkové monokultury. Lidé také přestali hospodařit na polích a ta začala zarůstat a měnit se na pastviny. Meze mezi poli také zarostly a dnes jsou na jejich místě remízky.

*Filip Bartůšek (14), Jakub Koutník (13),
Kryštof Bouřil (15)*

Geologie

Zajímali jsme se i o geologickou stavbu dané lokality a její vliv na úroveň radiace. Kromě toho jsme se zaměřili i na záhadné valouny, které se vyskytovaly ve čtverci mezi rozhlednou Jedlová, hradem Tolštejn, Srní horou a Pěnkavčím vrchem.

Geologická stavba

Většinu zkoumaného území tvoří pískovce, ale najdeme zde i kopce, které jsou tvořeny znělcem. Oblast okolo Křížové hory je žulová, zčásti tvořená břidlicovitou horninou jménem fylit. V údolích jsou hlavně jílové naplaveniny a u Hradu Tolštejn se dají nalézt čedičové tufy. Severně od Křížové hory se v minulosti těžily polymetalické rudy – pyrit, chalkopyrit a galenit, ze kterého se získávalo stříbro.

Radiace

To, jak se v závislosti na podloží mění hladina radiace, jsme zkoumali hlavně na hoře Jedlová a v jejím okolí. Celkem jsme provedli 157 radičních měření. Na žule a na pískovci jsme naměřili radiaci 20-25 impulsů za minutu (I/min), zatímco na znělcí jsme identifikovali radiaci o poznání vyšší (30-67 I/min). Z našich dat jsme vytvořili dvě radiční mapy, které je možné vidět ve sborníku.

Valouny

Na severním svahu vrchu Stožec se velmi hojně vyskytují křemencové valouny. Mají různou velikost, od tenisového míčku až po kolo od auta.

Zvláště zajímavé je pak to, že jsou hodně ohlazeny. Některé z nich v sobě obsahují mnoho železa. Protože je výskyt valounů zdejší malou záhadou, chtěli jsme jejich výskyt zmapovat, vytvořit mapku hustoty jejich výskytu a pokusit se odpovědět na otázku, jak se sem dostaly. Po několikadenním zkoumání jsme zjistili, že se valouny nacházejí v poměrně úzkém pruhu severního svahu. Zatímco v nižších polohách byly valouny větší, a to pouze v potočnických korytech, v sedle na vrcholu se valouny různých velikostí vyskytovaly v typické směsi společně s jílly a patrně byly i ve vývratech stromů. Zde byla také jejich hustota největší. Proto se domníváme, že jde o pozůstatek starobylé říční terasy, která se usadila na vrcholu Stožec. To vysvětluje i tvar valounů. Pátrání bylo velmi zajímavé a jsme rádi, že se nám podařilo záhadu vyřešit.

Ondřej Halama (15), Adam Bartůšek (14)



Sakrální stavby

Místní krajinu ovlivnilo i poutní místo Křížová hora. Křížová hora se nachází u města Jiřetína pod Jedlovou. Z města vede hlavní cesta, na které jsou sochy tří apoštolů a také jednotlivá křížová zastavení. Na konci cesty se nachází kostel a kaple Božího hrobu. Místo jsme zdokumentovali a popsali faktory, jak ovlivňuje krajinu:

- Zalesnění kopce
- Zpevnění a rozšíření cestní sítě
- Ekonomický růst Jiřetína pod Jedlovou
- Pěstování kulturních rostlin
- Úprava terénu
- Omezení těžby pod Křížovou horou

David Steklý (14)



Zástavba

Naše skupina se zabývala také průzkumem vesnic a bývalé zástavby ve vesnicích Jedlová a Rozhled. Při porovnání, jak se tyto dvě vesnice vyvíjely, jsme našli zajímavé rozdíly. Ve vesnici Rozhled ležící v přehledném údolí poblíž Tolštejna se většina domů zachovala beze změny. Naopak v horské vesnici Jedlová obklopené lesy část domů zanikla. Na severní straně vesnice jsou všechny domy zachovalé, ale na jižní straně jsou od roku 1945 zbořené. Domníváme se, že je to tím, že po 2. světové válce byla velmi nejistá doba a bydlet ve zpuštělé a neobydlené krajině mohlo být nebezpečné. Z tohoto důvodu se lidé raději stěhovali do domů, které byly blízko hlavní silnice a v bezprostřední blízkosti sousedů (severní strana vesnice). Naopak na jižní straně byly domy dále v lesích a lidé se tu bydlet báli.

Závěrem bychom chtěli dodat, že krajina v okolí Jedlové se nám velmi líbila, a doufáme, že se sem ještě někdy vrátíme a provedeme další zajímavé výzkumy. Kdyby vás naše práce zaujala, můžete o ní zjistit více v našem sborníku nebo v krátkých dokumentárních filmech, které jsme při výzkumech natočili. Vše najdete na webovém archivu Přírodní školy.

Filip Bartůšek (14)



CESTA K ROMŮM

Setkání s Romy v Krásné Lípě

Seznámit se a skamarádit s Romy? Trávit s nimi volný čas a nacvičit s nimi divadlo? Dozvědět se něco z jejich rodinné historie? To všechno nám nabízel Krásná Lípa, kde jsme strávili celých čtrnáct dní.

V tomto malém městečku je poměrně velká romská komunita. O romské menšině se často dočítáme v novinách, na internetu nebo o ní slyšíme ve zprávách.

O ROMECH si povídáme mezi sebou nebo je mýjíme na ulicích. Tak se utváří náš názor a pohled na tuto menšinu. Ale známe je? Je mezi našimi přáteli nějaký Rom? Jací doopravdy jsou? Jedinou možností jak najít odpovědi na tyto otázky je se mezi Romy vypravit, poznat je jako jednotlivce, nahlédnout do jejich života a naslouchat jim.

Témat, která nás zajímala, bylo mnoho, proto si každý z nás vybral jedno z nich. Základní otázka, kterou jsme si položili, zněla: "Jakým způsobem je současný život Romů ovlivněn tím, co zažili v minulosti?" Já se zaměřila na téma: "Sny, přání a představy Romů o jejich budoucnosti". Zaujalo mě, jak je pro ně důležitý každý okamžik strávený pohromadě s rodinou nebo ve společnosti ostatních

Romů, a také to, jak se dokážou navzájem podporovat a držet spolu, a to za každých okolností.

Při rozhovorech s Romy jsme získali mnoho příběhů a historek z jejich života. Chtěli jsme však nejen naslouchat, ale také jejich vyprávění „oživit“, a probudit tak zájem zejména o výpovědi starší generace Romů. Rozhodli jsme se proto na základě získaných příběhů vytvořit se zdejší romskou mládeží divadlo, píseň nebo tanec. A to, co společně vytvoříme, pak prezentovat v podobě veřejného vystoupení.

Naše práce pro nás byla obohacující a zábavná. Byli jsme mile překvapeni, jak samozřejmě nás Romové přijali a jak s námi dokázali trávit většinu svého volného času. Náročná ale byla naše práce především z hlediska organizace spolupráce. Nebylo jednoduché se s mladými Romy dohodnout na určité hodině setkání a nebylo také vždy jisté, že s námi budou spolupracovat. Ale i když přišli třeba o hodinu později, přišli, a zůstali s námi celé odpoledne, a to pro nás bylo to pozitivní.



Pochopili jsme, že způsob spolupráce je třeba Romům více přizpůsobit. Jako příklad bych uvedla průběh nacvičování divadla. Vždy jsme se snažili práci prokládat zábavnými aktivitami, jako je zpívání s kytarou, tanec či sportovní aktivity. Při nacvičování nás Romové překvapovali svou schopností improvizovat, která dodávala divadlu větší neobvyklost a živost. Projevovali se bezprostředně, například jedna devatenáctiletá dívka se velmi aktivně zapojila do sestavení taneční choreografie.

I přes veškeré obavy a komplikace se divadlo povedlo. Konalo se na hřišti v klubu Těčko a mělo velmi příjemnou atmosféru. Přišla se podívat spousta přátel a příbuzných „našich herců“ a také naše škola. Jsme rádi, že jsme s Romy mohli trávit čas, a uvědomili si, jak těžké životy často měli, a že minulost má na jejich přítomný život skutečně nemalý vliv. Někteří Romové například stále pocítují strach a bezmoc z toho, že jim budou odebrány děti do dětského domova, což se v době komunismu dělo poměrně často.



Myslím, že pro nás bylo hlavně se s Romy skamarádit, získat jejich důvěru a společně něco vytvořit. Z Krásné Lípy jsme odjeli s naplňujícím pocitem z toho, že jsme je dokázali o něco hlouběji pochopit a že se odbourala i velká část předsudků, které jsme o nich měli.

Lucie Kolínová (17)



EXPEDIČNÍ KRONIKA



...co se nám na našich cestách přihodilo

PIJAVKA KOŇSKÁ

Jednoho krásného dne se naše expediční skupina společně s bývalou studentkou Eliškou Cílkovou brodila uprostřed extrémně smradlavého rybníku, když tu náhle jeden člen skupiny pocítil lehké šimrání na holeni. Co to?! Přisála se na něj nějaká divná housenka! Byla to... Ano, hádáte dobře: pijavice! Nejmenovaný chlapec začal nadšeně výskat: „Pijavice! Pijavice! Já mám pijavici!!!“ a rychle se rozběhl za vedoucím naší práce, Ondřejem Simonem. Ten pijavici určil jako Pijavku koňskou. Následně byla pijavice chlapci odebrána a vložena do misky na probírání vzorků. Pijavice, lebedíc si v misce, pocítila hlad, a tak dostala jednoho mloka nakládaného v bahně. Mloka snědla hned – přesně jak to dělají psi, když jim před odjezdem na dovolenou nasypete krmení na celý týden a oni sní všechno najednou hned první den a potom umřou. Pijavka ale neumřela – bohužel. Naštěstí s námi ale dlouho nezůstala, byla tak nechutná, že se na ni nedalo koukat ani jednu minutu, natož týden. Nejmenovaný chlapec (Miloš Halda) si chtěl pijavku nechat na chov, avšak zlý a krutý kapitán mu ji nenápadně vzal a hodil do odtoku. A tak jsme měli pokoj a šli jsme dál.

Johanka Simonová (16) a Eliška Tichá (16)

HOUMROVO KOLO

Jako obvykle jsme přijeli k hřbitovu na kolech. Myslím, že se jednalo o hřbitov v Doubici. Vyndali jsme si expediční bločky, foťáky a rýsovací potřeby a začali pracovat. Uchvátilo nás, kolik je zde zajímavých hrobů, ale to teď není podstatné. Co ovšem pro naše vyprávění podstatné je, je to, že členem naší skupiny byl Jakub Grosman (Houmr), o kterém kolují zajímavé historky z jiných kolovýletů. Třeba ta, jak Houmr na cestě do Francie píchnul a místo duše na kolo měl s sebou duši od kočárku. Následující historka si k jeho cyklistické pověsti ještě přisadí.

Většina členů skupiny líně seděla před hřbitovem a čekala na ostatní, kteří luštili text posledního náhrobku. Najednou se ze zástupu asi deseti stojících kol, opírajících se o hřbitovní zeď, ozvalo hlasité "pššš!" Vyskočil jsem a utíkal ke svému kolu, na kterém jsem měl plné brašny, abych zjistil, jestli je s ním vše v pořádku. Naštěstí bylo. "To bude Houmrovo kolo," řekl poučený Jiří Slapnicka a šel "na jisto". A bylo to ono.

Z Houmrova kola jsme sundali pneumatiku a vyfoukli duši. Zjistili jsme, že duše je asi 8x lepená, někde byly dokonce dvě díry pod jedním lepením! Nejdřív jsme nevěděli, jestli máme brečet, nebo se smát. Zvolili jsme smích. Po záchvatu smíchu jsme vyměnili duši (tentokrát měl Houmr správnou) a vyrazili jsme na další hřbitov...



Štěpán Řehák (17)

Druhý den večer jsme se po náročné práci rozhodli, že si venku uděláme oheň a budeme číst knížku Dárce. Zhruba v půl deváté přijel do sousedního domu nějaký muž. Po půl hodině vystrčil hlavu z okna a začal na nás křičet, že má dvě děti a že chce jako každý slušný člověk spát. „Budu vás v pět ráno budit motorovou pilou, myslíte, že se vám to bude líbit?“ vyhrožoval. Také na nás křičel, že nejsme žádní trempové, protože nespíme v lese, a že si ani neumíme z lesa sami obstarat jídlo. „Jestli chcete, tak vám, jako správný zálesák, ulovím srnku. Já jsem totiž spal v lese už ve svých čtyřech letech!“ Po tomto incidentu jsme se s ním už osobně nesetkali.

Ondra Halama (15)

THE MYSTERY OF THE SCOUT COTTAGE

Nebudeme začínat tradičně jako např. „naše expediční skupina..., s naší skupinou se nám stala... nebo při naší expediční práci jsem...“ žádný takový ohraný začátek. Toto není vtipná story, co se vám jen tak přihodí. Je to záhada, kterou zřejmě není možné pochopit nebo nějak jednoduše vysvětlit.

Ze začátku šlo všechno hladce. Zjišťovali jsme, jak se žije lidem ve Šluknovském výběžku. Povídali jsme si s nimi, natáčeli je na kameru a zjišťovali co nejvíce informací, ale to všechno se můžete dozvědět v našem sborníku. Sociální problémy na Šluknovsku jsou obecně složité téma. Nebylo snadné vše pochopit a udělat nějaké závěry.

Abychom se každý den nemuseli vracet do Krásné Lípy, domluvili jsme si ubytování ve Šluknově ve skautské chatě na kraji města. Ten den, o kterém vám chci vyprávět, jsme opravdu měli velice naplněný informacemi, zážitky a emocemi. Právě jsme se vrátili z Klokana, nízkoprahového klubu pro děti a mládež, kde jsme vyslechli velmi silný příběh pána, který byl drogově závislý, ale nakonec, když si sáhl na samé dno, mu došlo, že musí něco změnit. Teď se stará o děti a pomáhá drogově závislým.

Přišli jsme do chaty plni dojmů, avšak vyčerpání. Když jsme otevřeli dveře, všechno se zdálo být normální, ale jen do té doby, než Hermína hystericky vykřikla. Všichni jsme k ní hned přiběhli s otázkou: „Co se děje?“ Ale Hermí jen ukazovala na svou matraci a my jsme nechápali. Pak jen slabým hlasem řekla, že má celou postel jinak, než když ráno odcházela. A opravdu, přeházená byla nejen její postel, ale i několik dalších. Adam si všiml, že bylo jedno okno pootevřené. Rychle jsme se podívali po svých dokladech a cestnostech. Nic nechybělo.

Už toho na nás bylo moc, a tak jsme se rozhodli, že se musíme nějak odreagovat. Celý výjezd jsme si zpívali různé písničky jako například tu z filmu Kouř, Arnoštka a Diskotéku. Tak jsme si řekli, že natočíme klip. Pavel si půjčil moje černé přiléhavé legíny a Kristýnino žluté triko s výstřihem. Všechny holky se oblékly co nejvíce retro: palmičky na hlavě, kalhoty až nad pupík.... No myslím, že si dokážete představit, jak moc špatně a odpudivě jsme vypadali. :) Pustili jsme si hudbu a šli ven natáčet. Video je podle mě super a je možné si říci o odkaz.

Až na konci natáčení Pavlovi došlo, že si celou dobu hrál s obrovským kladivem. Shodli jsme se na tom, že kladivo v místnosti před naším odchodem do terénu nebylo. Hned nám došlo, že se zde dějí záhadné věci. Přituleni jeden k druhému jsme usínali s opravdu divným pocitem.

Ráno jsme jeli zpátky na základnu, kde se nás paní učitelka opatrně zeptala, jestli jsme jí a panu učiteli z legrace nevzali láhev zelené, kterou kupovali ve Šluknově. Nikdo netušil, o co se jedná. S panem učitelem si prý koupili láhev zelené a položili ji v chatě na stůl. Když jsme odcházeli z chaty, myslela si paní učitelka, že když tam láhev nezůstala, vzal ji s sebou pan učitel. Jenže pan učitel si zase myslel, že ji vzala paní učitelka. Na nás samozřejmě padlo podezření, že jsme mladí alkoholici, co jim zelenou vypili nebo alespoň schovali. Je pravda, že Pavel a Hermí se při natáčení dost odvážali, ale jsem si jistá, že v tom alkohol nehrál roli :) Netušíme, kdo láhev vzal, ani kdo přeházela naše matrace, a kde se vzalo to obří kladivo.

Někdy se vám v životě stanou věci, kdy si myslíte, že jste úplný blázen. Jako když hledáte brýle a máte je celou dobu na hlavě. K tomuto příběhu se nám vysvětlení nedostalo a bude to naše malá záhada. Na otázku, jak je možné, že učitelé popíjí na výjezdě zelenou, vám ale odpovím. Nebyla to láhev zelené, bylo to víno, které koupili jinému panu učiteli k narozeninám. Trochu jsem to poupravila, aby měla historka „víc šťávy“.

Timea Pražáková (17)

PRVNÍ SETKÁNÍ

Expediční skupina – Cesta k Romům chodila do domu romského sdružení Čačipen, ve kterém dělala program pro zdejší romskou mládež. Toto je zápis do deníku jednoho člena skupiny:

První dojem je, jak se říká, nejdůležitější, proto jsme si připravili velmi strukturovaný program se všemi detaily, včetně časů, jak dlouho bude ten který blok trvat. Na program jsme měli seznamovací hry a taneční a hudební blok. Každého se měla účastnit vždy jedna polovina dětí. Lehce nervózní jsme vyrazili na místo a těšili se na to, až se s romskou mládeží seznámíme.

Když jsme dorazili na místo, už tam posedávali kluci ve věku 6 – 9 let. Začal jsem z batohu vytahovat hudební nástroje a oni hned nadšeně příběhli a začali se vyptávat: „A co to je? Na co to tady máte?“ Protože ještě nepřišli všichni členové naší skupiny a protože nenastal čas, kdy jsme měli začít, řekli jsme jim, že si mají nástroje vzít. Začal jsem něco hrát, abych je zabavil do té doby, než všechno začne. Děti začaly dělat rámus, ovšem mimo rytmus. Možná je to normální, ale přišlo mi to zajímavé, protože jsem čekal, že budou mít pro rytmus větší citění. Když jsem zahrál rap jménem „Svačina“, děti poslouchaly a byly zaujaté hudbou. Pozornost jim však dlouho nevydržela, po chvíli už se v klidu bavily. Měl jsem pocit, že je to nezajímá.

Když dorazila i starší mládež, podařilo se nám po dlouhé době nahnat všechny do jedné místnosti a zahrát si s nimi jednu seznamovací hru. Už nám bylo jasné, že podle časového harmonogramu jet nemůžeme, protože je velmi složité organizovat skupinku mladých lidí, u které nemáte žádnou autoritu a kterou navíc neznáte a oni neznají vás. Seznamovací kroužek spočíval v tom, že jsme si stoupli do kolečka a házeli si mezi sebou míček. Kdo měl míček v ruce, řekl své jméno a něco o sobě. Padaly hlášky jako: „Jsem Dominik a těšilo mě!“ Všichni se smáli. Cítili jsme uvolněnou náladu, která panovala u každého, kdo tam byl. Po chvíli se hra rozpadla, protože už se všichni představili, a asi je to také přestalo bavit.

Jedna dívka z naší skupiny si pro romské děti připravila tanec, který je chtěla naučit. Napřed tanec všem předvedla. Po představení se ale malí kluci sebrali a utekli. Možná se trochu lekli, možná si neuměli představit, že by to dokázali zatančit. Starší děti ale zůstaly a já šel za uprchlíky s přesvědčením, že s nimi budu mít hudební program, který jsem si pro ně připravil.

Snažil jsem se děti nějak zorganizovat, aby nedělaly s hudebními nástroji každé „svůj rámus“, ale aby se dala jejich produkce poslouchat. Marně. Zkoušel jsem tedy s dětmi zpívat opakující písničku „Kozel“. Myslím, že se styděly, protože ji nikdo neopakoval. Začal jsem to vzdávat. Nedařilo se mi děti přimět k tomu, aby dělaly, co jsem po nich chtěl. Každý chtěl dělat jen to, co ho baví a na co má zrovna chuť. Výhodu to ale mělo v tom, že vše, co děti dělaly, bylo plné radosti a nadšení. Nikdo znuděně neseděl, i když zrovna nebouchal o dřívka podle toho, jak jsem pískal. Děti živelně bouchaly do bubnů nebo se sebraly a šly hrát ping – pong. Líbilo se mi, když jeden chlapec z romského sdružení začal hrát. Hrál cikánské písně a ostatní zpívali. Skončilo to tak, že všichni z tanečního programu utekli a nahnuli se k nám do místnosti. Zpívali jsme si a bylo nám spolu dobře.

Nakonec nemělo příliš cenu organizovat detailní program, protože si k nám děti našly cestu samy. Každý z nás odcházel s dobrým pocitem, že jsme prolomili ledy, a nikoho netrápilo, že to nebylo podle jeho představ.

David Kubec (19)

NA ZÁVĚR...

...se sluší poděkovat. Je mnoho těch, bez kterých bychom na našich cestách zůstali ztracení, mnoho těch, kteří nám drželi palce a pomáhali. Rádi bychom na závěr poděkovali také našim kantorům, kteří s námi sdíleli veškeré radosti a strasti Expedice 2014. Doufáme, že se nám alespoň trochu podařilo přiblížit Vám expediční práci a zážitky našich studentů. Snad na Vás z těchto stránek dýchla nejen atmosféra letní pohody, ale i atmosféra jejich pracovního vytížení.

Věříme, že se s radostí budeme vracet zpět do nejsevernějšího místa naší země, do kraje divokých skal i hlubokých lesů. Těšíme se někdy opět na Šluknovsku na shledanou.

Editorial



Texty v tomto časopise představují pouze stručný popis výzkumů a jejich výsledků. Kompletní závěrečné zprávy a filmy z letošní Expedice najdete v online archivu školy na **www.archiv.prirodniskola.cz**.



Šluknovsko 2014 - studentský výzkum krajiny • vydalo Gymnázium Přírodní škola, o.p.s • Strossmayerovo náměstí 990/4 170 00 Praha 7 - Holešovice • tel.: 283 922 299 • email: info@prirodniskola.cz • www.prirodniskola.cz • foto a ilustrace: učitelé a studenti Přírodní školy • sazba: Filip Mašek • Vychází v Praze v říjnu 2014 • NEPRODEJNÉ •